

PARAGRAF 2. ANGST FOR DET GODE (DET DÆMONISKE)

Man hører i vore tider sjældnere tale om det dæmoniske.

De enkelte fortællinger derom, som findes i Det Nye Testamente, lader man i almindelighed stå hen. For så vidt teologerne søger at forklare dem, fordyber de sig gerne i iagttagelser over en eller anden unaturlig synd, hvor man da også finder eksempler på, at det dyriske har fået en sådan magt over et menneske, at dette næsten forkyn-der sig ved en dyrisk, uarticuleret lyd eller ved en dyrisk mimik og et dyrisk blik, hvad enten nu dyriskheden har vundet en udpræget skikkelse i mennesket (det fysiogno-

Den schweiziske teolog og forfatter Johann Caspar Lavater (1741-1801). I hans bog "Physiognomische Fragmente zur Beförderung der Menschenkenntniss und Menschenliebe" (1772) hævdes det, at man kan læse et menneskes karakter ud fra dets ansigt og skikkelse. Søren Kierkegaard havde bogen i sit bibliotek.

miske udtryk jf. Lavater), eller den glimtvis som et forsvindende sendebud lader ane, hvad der bor derinde – ligesom vanviddets blik eller gestus i et øjeblik, der er kortere end det korteste øjeblik, parodierer, spotter, vrænger ad den fornuftige, besindige, åndrige mand, med hvem man står og taler.

Hvad teologerne i denne henseende bemærker kan være ganske sandt, men alt gælder om pointen. I almindelighed beskrives fænomenet nu således, at man tydeligt ser, at det, der tales om, er syndens trældom, den tilstand, som jeg ikke ved bedre at beskrive end ved at minde om en leg, man har, hvor to skjules af en kappe, som var det kun et menneske,

og den ene nu taler, den anden gestikulerer aldeles tilfældigt i forhold til talen, thi således har dyret iført sig menneskets skikkelse og vrænger nu bestandigt ad ham ved sin gestikulation og sit mellem spil. Men syndens trældom er endnu ikke det dæmoniske.

Så snart synden er sat, og individet forbliver i synden, da er der to formationer, af hvilke vi i den foregående paragraf har beskrevet den ene. Når man ikke agter herpå, kan man ikke bestemme det dæmoniske. Individet er i synden, og dets angst er for det onde. Denne formation er – set fra et højere standpunkt – i det gode, thi derfor ængstes den for det onde. Den anden formation er det dæmoniske. Individet er i det onde og ængstes for det gode. Syndens trældom er et ufrit forhold til det onde, men det dæmoniske er et ufrit forhold til det gode.

Det dæmoniske bliver derfor først ret tydeligt, idet det berøres af det gode, hvilket da udefra kommer til dets grænse. Det er af denne grund mærkeligt, at det dæmoniske i Det Nye Testamente netop først viser sig ved Kristi træden til det, og hvad enten dæmonen er en ubestemt (jf. Matthæusevangeliet 8,28;34, Markusevangeliet 5,1-20, Lukasevangeliet 8,26-39) eller den er stum (jf. Lukasevangeliet 6,14), fænomenet er det samme – det er angst for det gode, thi angsten kan lige så godt udtrykke sig i tavshed, som i skrig. Det gode betyder naturligvis frihedens fornyelse, forløsning, frelse, eller hvorledes man vil benævne det.

I ældre tider har der ofte været tale om det dæmoniske. – Det har her ingen betydning at gøre studier eller at have gjort studier, der sætter en i stand til at opremse og citere lærde og kuriøse bøger. Man kan let skitsere de forskellige betragtninger, der er mulige, og som til forskellig tid også have været virkelige. Dette kan have sin betydning, da betragtningernes forskellighed kan lede i bestemmelsen af begrebet.

Man kan betragte det dæmoniske æstetisk-metafysisk. Fænomenet falder da ind under bestemmelse af “ulykke”,

“skæbne” osv. og lader sig betragte i analogi med at være født sindssvag osv. Man forholder sig da medlidende til fænomenet. Men ligesom det at ønske er den usleste af alle solokunster, således er det at være medlidende, i den forstand hvori det almindeligt tages, den usleste af alle selskabelige virtuositeter og behændigheder.

Medlidenheden er så langt fra at være den lidende til gode, at man i den snarere blot freder om sin egoisme. Man tør ikke i dybere forstand tænke over noget sådan, og nu frelser man sig ved medlidenhed.

Først når den medlidende i sin medlidenhed forholder sig således til den lidende, at han i strengeste forstand fatter, at det er hans sag, der her er spørgsmål om, først når han ved således at identificere sig med den lidende, at han, idet han kæmper for en forklaring, kæmper for sig selv – forsagende al tankeløshed, blødagtighed og fejhed – først da får medlidenheden betydning, og først da finder den måske meningen, da den medlidende deri er forskellig fra den lidende, at han lider under en højere form.

Når medlidenheden forholder sig således til det dæmoniske, da bliver spørgsmålet ikke om nogle trøstende ord eller en skærv eller et skuldertræk, thi hvis man ømmer sig, så har man fået noget at ømme sig for.

Dersom det dæmoniske er en skæbne, da kan det hændes enhver. Dette står ikke til at nægte, om man end i vor feje tid gør alt muligt for ved adspredelser og højrøstede foretagenders blæse- og slaginstrumentmusik at holde ensom en tanke borte, ligesom man ved blus, ved hylen, ved bækkens lyd holder de vilde dyr borte i Amerikas skove. Deraf kommer det, at man i vor tid får så lidt at vide om de højeste åndelige anfægtelser, men desto mere om alle de leflende konflikter mellem mand og mand og kvinde, som et forfint selskabs- og aftenselskabsliv fører med sig.

Overtager den sande humane medlidenhed som kautionist og selvskyldner lidelsen, da må den først komme på det rene om, hvorvidt det er skæbne og hvorvidt skyld. Og denne distinktion må være udfærdiget med frihedens be-